

УДК 37.013.83:37.091.2

Калюжна Тетяна Григорівна
кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ
Kaluzhna Tatiana
Candidate of Philosophy, Senior Researcher
of the Andragogy Department of
Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult
Education of the NAES of Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-3118-2575>
tt-dd-kk@ukr.net

**Аналіз програм підготовки педагогічного персоналу в освіті
дорослих: сучасні тенденції та виклики**

**Analysis of training programs for teaching staff in adult education:
modern trends and challenges**

Анотація. Робота присвячена аналізу програм підготовки педагогічного персоналу в освіті дорослих та впливу на їх модернізацію сучасних викликів та тенденцій. Здійснено порівняльний аналіз традиційних та сучасних програм підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих, окреслено шляхи поєднання традиційних елементів підготовки з інноваційними практиками, що забезпечить якісну підготовку педагогічного персоналу для сфери освіти дорослих. Запропоновано перспективи подальших досліджень, які полягають у подальшому порівняльному аналізі міжнародних моделей професійної підготовки викладачів у сфері освіти дорослих, дослідженні впливу цифрових технологій та інноваційних методів навчання на модернізацію програм підготовки педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих.

Ключові слова: освіта дорослих; підготовка педагогічного персоналу; професійний розвиток.

Annotation. The work is devoted to the analysis of training programs for teaching staff in adult education and the impact of modern challenges and trends on their modernization. A comparative analysis of traditional and modern training programs for teaching staff in the field of adult education was made, ways of combining traditional elements of training with innovative practices were outlined, which would ensure high-quality training of teaching staff for the field of adult education. Prospects for further research are offered, which consist in the further comparative analysis of

international models of professional training of teachers in the field of adult education, the study of the impact of digital technologies and innovative teaching methods on the modernization of training programs for teaching staff in the field of adult education.

Keywords: adult education; training of teaching staff; professional development.

Освіта дорослих у сучасному світі постає як стратегічний ресурс розвитку суспільства, економіки та культури. В умовах швидких соціальних трансформацій, цифровізації та глобалізації саме педагогічний персонал стає ключовим чинником забезпечення якості освітніх послуг для дорослих. Післядипломна педагогічна освіта, яка виконує функцію професійного вдосконалення та перепідготовки кадрів, потребує системного аналізу її програм, змісту та методів.

Сучасні тенденції у сфері підготовки педагогів для освіти дорослих відображають прагнення до компетентнісного підходу, інтеграції міжнародних стандартів, використання інноваційних технологій та гнучких форм навчання. Водночас існують суттєві виклики: недостатня спеціалізація програм саме для освіти дорослих, обмеженість ресурсів, низька мотивація педагогів до постійного професійного розвитку, а також відсутність цілісної державної політики у сфері освіти дорослих.

В українському науковому дискурсі проблеми освіти дорослих активно досліджуються в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Л. Лук'янова, О. Аніщенко, Т. Калюжна, А. Самко) . Значний внесок у розробку теоретико-методологічних засад зробили також Т. Сорочан та Н. Бідюк, які аналізують світові тенденції та українські реалії у сфері освіти дорослих. Їхні праці підкреслюють необхідність поєднання міжнародного досвіду з національними особливостями, що є важливим для модернізації післядипломної педагогічної освіти. Отже, українські науковці (Л. Лук'янова, О. Аніщенко, Т. Сорочан, Н. Бідюк) формують національну основу досліджень, тоді як міжнародні автори (Ноулз, Джарвіс, UNESCO) задають глобальні орієнтири. Поєднання цих підходів дозволяє вибудувати сучасну модель післядипломної педагогічної освіти для сфери освіти дорослих.

Аналіз програм підготовки педагогічного персоналу дозволяє не лише окреслити сучасний стан післядипломної освіти, але й визначити перспективні напрями її розвитку. Традиційні моделі підготовки педагогів у сфері освіти дорослих в Україні формувалися на основі концепції безперервної освіти та післядипломної педагогічної освіти. Вони орієнтувалися переважно на підвищення кваліфікації через короткострокові курси, семінари та лекційні заняття. Як зазначає Л. Лук'янова [3], така система мала на меті забезпечення базових знань і методичних умінь, але часто залишалася відірваною від реальних потреб дорослих слухачів. О. Аніщенко [1] підкреслює, що традиційні програми були зорієнтовані на відтворення педагогічних практик, а не на розвиток інноваційних компетентностей, що обмежувало їхню ефективність у сучасних умовах.

У працях видатного вченого І. Зязюна [6], акцент робився на педагогічній майстерності як ключовій складовій професійного розвитку, що впливало на формування національної традиції підготовки педагогів, але, як зазначає Т. Сорочан [5], традиційні підходи не враховували специфіку андрагогічної діяльності, зокрема необхідність врахування життєвого досвіду дорослих та їхньої мотивації до навчання.

Сучасні програми підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих характеризуються переходом від знаннєвої парадигми до компетентнісної. Вони включають модульну структуру, що дозволяє адаптувати навчальний процес до потреб конкретних категорій дорослих слухачів. У дослідженнях вченої Н. Бідюк [2], сучасні програми інтегрують психолого-педагогічні, методичні та цифрові компоненти, спрямовані на формування здатності працювати з різними групами дорослих слухачів. Мета таких програм полягає у розвитку професійних компетентностей, що відповідають вимогам сучасного суспільства: цифрова грамотність, навички фасилітації, використання інтерактивних методів навчання. А. Самко [4] зазначає, що важливим є здатність до рефлексії та саморозвитку, що забезпечує сталість професійного зростання педагогів. Порівнюючи програми підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих (табл.1), варто наголосити, що сучасні програми поєднують

традиційні елементи (методична підготовка, психолого-педагогічні основи) з інноваційними практиками (мікронавчання, гейміфікація, персоналізація), для забезпечення якісної підготовки педагогічного персоналу.

Таблиця 1.

Порівняння програми підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих

Характеристика	Традиційні програми	Сучасні програми
Структура	Курси підвищення кваліфікації, семінари, лекції	Модульні, компетентнісні, інтерактивні програми
Зміст	Теоретичні знання, методичні рекомендації	Психолого-педагогічні, цифрові, фасилітаційні компетентності
Мета	Відтворення педагогічних практик, базове оновлення знань	Формування інноваційних компетентностей, розвиток навичок роботи з дорослими
Методи	Лекційні заняття, традиційні семінари	Мікронавчання, гейміфікація, кейс-методи, персоналізація
Приклади закладів	Інститути післядипломної педагогічної освіти: Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів; Чернігівський обласний інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського	Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; Центри професійного розвитку педагогічних працівників; університетські програми підвищення кваліфікації (КНУ ім. Т. Шевченка, НПУ ім. М. Драгоманова, КУ ім. Б. Грінченка)

Складено автором

Джерело: [1; 2, 5].

Сфера післядипломної педагогічної освіти демонструє активне впровадження цифрових технологій, мікронавчання, гейміфікації та персоналізованих підходів. Програми дедалі частіше орієнтуються на практичні навички, а також інтегрують міжнародні стандарти, зокрема європейські рамки компетентностей (EAEA, UNESCO) [9,10]. Це відповідає викликам часу та потребам дорослих слухачів, які очікують гнучкості, актуальності та прикладного змісту.

Попри позитивні зрушення, існує низка системних проблем: недостатня спеціалізація програм саме для освіти дорослих (Л. Лук'янова, О. Аніщенко), обмеженість фінансування, низька мотивація педагогів до професійного розвитку, а також відсутність узгодженої державної стратегії у сфері освіти дорослих (Т. Сорочан, Н. Бідюк). Ці виклики стримують ефективну модернізацію післядипломної освіти.

Для подолання викликів необхідно впроваджувати гнучкі модульні програми, адаптовані до потреб педагогів, інтегрувати міжнародні

компетентнісні моделі, розвивати цифрову інфраструктуру навчання та формувати стратегічну освітню політику на державному рівні.

Аналіз програм підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих засвідчив наявність суттєвих змін у змістовому, структурному та методичному аспектах. Сучасні тенденції – цифровізація, компетентнісний підхід, інтерактивні методи – відкривають нові можливості для професійного розвитку педагогів. Водночас існують системні виклики, що потребують комплексного вирішення. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у порівняльному аналізі міжнародних практик та оцінці ефективності програм, а також у розробці компетентнісних моделей та вивченні впливу освітньої політики, цифровізації й соціально-економічних чинників на професійний розвиток викладачів у сфері освіти дорослих.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О. В. Освіта дорослих в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Київ: ІПОД НАПН України, 2019.
2. Бідюк Н. М. Компетентнісний підхід у післядипломній педагогічній освіті: теоретичні та практичні аспекти // Пед. освіта: теорія і практика. 2021. Т. 30, № 2. С. 45–52.
3. Лук'янова Л. Б. Освіта дорослих як складова безперервної освіти: український контекст // Освіта дорослих: теорія, практика, перспективи. 2018. № 1(1). С. 12–20.
4. Самко А. М. Професійний розвиток педагогів у системі післядипломної освіти: виклики та можливості // Наукові записки ІПОД НАПН України. 2020. № 2(17). С. 33–41.
5. Сорочан Т. М. Андрагогічні засади підготовки педагогів у післядипломній освіті // Освіта дорослих: теорія і практика. 2017. Т. 4, № 1. С. 25–32.
6. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність. Київ: Вища школа, 2000. 300 с.
7. Jarvis P. *Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practice*. London: Routledge, 2010. 320 p.
8. Knowles M. S., Holton E. F., Swanson R. A. *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*. New York: Routledge, 2015. 390 p.
9. European Association for the Education of Adults (EAEA). *Adult Education in Europe: Policy and Practice*. Brussels: EAEA, 2022.
10. UNESCO Institute for Lifelong Learning. *Global Report on Adult Learning and Education (GRALE IV)*. Hamburg: UNESCO, 2020.

Декларація прозорості даних: Інструментарій штучного інтелекту (Gemini Advanced, 2025) використано виключно для технічної структуризації матеріалу. Весь масив даних базується на первинних джерелах; кожен етап аналізу верифіковано вручну. Використання синтетичних або штучно згенерованих даних не здійснювалося.